

Akvarel otužnog stanja

PREMIJERE

RAZGOVOR

FESTIVALI

VOX

HISTRIONIS

AKTUALNOSTI

TEORIJA

NOVE KNJIGE

SJEĆANJA

DRAMA

Postoje situacije u životima ljudi, društava i naroda kada se čini da je sve više-manje u redu i kada mala ljudska sreća poput božićnog drvca tinja negdje pokraj nas. Radost je jednostavna: nakon napornog rada, toplinu čine obiteljski dom, šetnje subotom prije podne i nedjeljni ručak uz omiljene kolače. Tako bi mogla izgledati slika bilo kojeg srednjoeuropskoga grada i njegovih ljudi u kakva magličasta jutra, uz prvo izdanje novina, miris kave i uzvike prodavača s ugla. Tako je bilo i u ožujku 1938., možda samo nekoliko sati prije nego što je Hitler umarširao na bečki *Heldenplatz* ("Trg heroja"), a tako je i danas. Ljudi dočekuju političare na trgovima i ispraćaju vojske u ratove, sa svojim oduševljenjem i defetizmom, tragedije se smjenjuju s političkim potresima, neimaštinom i ponovnim euforijama, ali oni, obični građani, uvijek ostaju isti, razočarani i tupi, ljuti i zapjenjeni, očekujući svoju malu sreću nedjeljom.

Ovo je sažetak atmosfere komada *Trg heroja* austrijskoga dramatičara Thomasa Bernharda u izvedbi ansambla Dramskoga kazališta "Gavella" i u režiji izraelskoga redatelja Davida Mouchtara Samoraia. Kroz usta Roberta Schustera, židovskoga sveučilišnoga profesora iz Beča, koji je s obitelji pred nacistima napustio Austriju, a nakon rata se vratio, Bernhard poručuje ne samo svo-

jim bečkim sugrađanima kako se u nacizmu i poslije njega ti mali građani nisu promijenili, zatvoreni u svoje zagušljive običaje, vjerovanja i vulgarne političke stereotipe. Taj nedostatak istinskoga zahtjeva, odsustvo duha i kreativnosti, ta siva prosječnost u koji su se utopili (bečki) građani, stvara nepodnošljivu atmosferu koja guši i obeshrabruje svaku inicijativu. Individualna svijest stoga nema konkretnog neprijatelja: naspram pojedinca stoji želatinozna masa prosječnih koja se iracionalno giba i u kojoj se bez glasa utapaju usamljeni duhovi. Humanizam i toleranciju zamijenile su rogozbatne ideologije, predrasude i nesnošljivost koje poput potmulih jednoličnih tonova, nekad jače, nekad prigušenije, bubnjaju iz anonimnih kuća, kavana, s trgova... Ljudi izgledaju ružni sa svojim sitnim mržnjama, indolencijom i plitkim stanjem svijesti.

Ovaj komad stoga nema ni središnjeg junaka ni prave drame: pogromi, ratovi, izbjeglištva i društvena tupepost dogodili su se prije početka radnje. Glavno lice, Jozef Schuster, brat spomenutog Roberta, ubio se prije početka priče shvativši da je strahote koncentracijskih logora možda i moguće izbjeći, ali ne i torturu prosječnosti koja te iste logore zapravo omogućava. Stoga se na *Trgu heroja* zbiva drama nakon drame, radnja se od-

Orna 2003./2004.

gradsko
dramsko
kazalište

Gavella

u koprodukciji s

ETK
DOŃADRIA

Thomas Bernhard

Trg heroja

redatelj: David Mouchtar Samorai

Thomas Bernhard

Trg heroja

igraju:

ROBERT SCHUSTER, prof. brat pokojnog prof. Jozefa Schustera
 ANA
 DELGA, pokojnikove kćeri
 LUKAS, pokojnikov sin
 HEDWIG, zvana gospođa profesor, pokojnikova žena
 PROFESSOR LIEBIG, kolega
 GOSPOĐA LICBIG
 GOSPODIN LANDAUER, pokojnikov štovatelj
 GOSPOĐA ZITTEL, pokojnikova domaćica
 HERTA, njegova služavka

IVICA VIDVIĆ
 KSENIJA PAJIĆ
 IVANA BOLANČA
 BORIS SVRTAN
 DUBRAVKA MILETIĆ
 SLAVKO BRANKOV
 MIA BEGOVIĆ
 SRETEN MOKROVIĆ
 HELENA BULJAN
 ANKICA DOBRIĆ

Premijera: 02. studeni 2003.
 Predstava traje 1 h i 30 min.

PREMIJERE

RAZGOVOR

FESTIVALI

VOX

HISTRIONIS

AKTUALNOSTI

TEORIJA

NOVE KNJIGE

SJEĆANJA

DRAMA

vija onda kada je već sve prošlo, netom nakon jednog napregnutog i neurotičnog života, netom nakon sprovađa. Židovska obitelj, rastrzana obiteljskim problemima i nesporazumima, okupila se u koroti da još jednom – jetko i cinično – rezimiraju ljude i događaje s konačnim zaključkom: *U Beču danas ima više nacista nego trideset osme, a Austrija nije ništa drugo nego zemlja od šest i pol milijuna manijaka i debila.* Bernhard je u Austriji proglašen kroničnim psihopatom, cijeli život u sukobu sa svijetom i sa samim sobom, ali njega su takve kritike ostavile posve hladnim: *Da bismo nešto učinili shvatljivim, moramo pretjerivati...* Svome narodu ostavio je oporučno pisamce u kojem ih, kratko i jasno, obavještava da zabranjuje izvođenje svojih drama u Austriji nakon smrti!

Budući da *Trg heroja* nije drama sukoba karaktera, nego akvarel jednog otužnog stanja, glumački ansambl našao se pred zadatkom da takvu atmosferu oslika tamnim bojama. Ivica Vidović kao Robert Schuster, uz jedva

prijevod:

Sead Muhamedagić

redatelj: David Mouchtar Samorai

dramaturginja i asistentica redatelja: Dunja Dragojević
 scenograf i kostimograf: Hans Georg Schäfer
 skladatelj: Stanko Juzbasić
 oblikovatelj rasvjete: Olivije Marečić
 asistentica kostimografa: Marija Čupo

glazba izvode:

Sergej Evesov – violina,
 Hiroko Phillips – viola
 Tjajana Režić – cello
 Srebrnka Poljak – glasovi
 simfonijel Davor Rocco.

besplodna:

Ina Kolić
 Sulejmana Međtak
 Snježana Kovačić

Tehnički upravitelj: dipl. ing. Stanko Robinićak, pomoćnik tehničkog upravitelja: Zeljko Garbajac, majstor pozornice: Vilim Pustišek, vodstvo rasvjete: Miro Kocić, majstor rasvjete: Zdravko Stehlik, majstor kose Christian Kramelj, kosa: Sasa Mlinčić, vodstvo izaske krojačnice: Jelica Mikić, vodstvo muške krojačnice: Ivan Turčin, vodstvo knjižarske radionice: Ivica Kuliš, vodstvo stolarske radionice: Rudič Bašić, vodstvo šivnice i frizura: Danijela Pavlek, frizer: Daria Smetiško, šivnica: Laura Buljan i Sanja Dumonjić, rekvizitima: Ivan Đorđić, tapetarski radovi: Boris Cirković, izlaski radovi: Josip Kukuruzović, izrada setova: Zlatica Blanaša

primjetnu dozu osobnog, mediteranskog sarkazma, superiorno je odigrao ciničnog profesora kojemu je sve jasno i koji baš zbog toga nije spreman, nakon svega, za bilo što se založiti. *Čitav život nije ništa doli trajno zadavanje boli.* Helena Buljan kao kućna pomoćnica, gospođa Zittel, svojim reskim i nervoznim glasom precizno je omedila prostor jedne teške obitelji, a Dubravka Miletić, Ksenija Pajić, Ivana Bolanča, Mia Begović, Slavko Brankov, Boris Svrtan i Sreten Mokrović uglavnom su korektno predstavili rodbinsko stablo Schusterovih koje se nespretno pokušava ugibati pred različitim vjetrovima vremena. *Trg heroja* podsjetio nas je usput i na neka bolja vremena ove kazališne kuće, kada su se na scenu postavljali relevantni komadi, igrale teme koji nas se tiču i kada su i glumci i publika činili zainteresiranu zajednicu zagledanu u isti problem.

Ocjene austrijskih stanja duhova na *Trgu heroja*, koje su u Beču zvučale kao uvreda, zapravo frapantno sličje hrvatskim prilikama. Nemušti političari, dosadno

sivilo društvene scene, nekonzistentnost političkih programa, kakofonija grubih glasova u javnom životu, o čemu sa sadomazohističkim uživanjem govori nadahnuti Ivica Vidović, asociraju na vrijeme nedavnih političkih izbora, ali i na nezrelost hrvatske političke scene u kojoj je između demokracije i autoritarizma još uvijek tek tanana razlika.

Uz ovacije u Burgtheateru, u Austriji je ova predstava naišla na očekivano oštre kritike, naročito političke javnosti. Negativni tonovi, međutim, mogli su se osjetiti i u Zagrebu: "Židovi danas nemaju razloga za ugroženost, ipak živimo u demokraciji u kojoj je nezaposlenost, zbog koje očito ne pate ovi bečki sveučilišni profesori, puno veći problem od ljudskih prava." *Ništa se još nije tako ozbiljno i negativno dogodilo da bismo zbog toga trebali biti zabrinuti.* U ovakvom stavu leži ključ Bernhardova namjernog pretjerivanja. Kada se negativne stvari počnu događati, bit će kasno, a Austrija je samo primjer za suvremeno stanje svijeta. "Još milijun nezaposlenih i mi ćemo marširati", ponavljaju već godina u Njemačkoj, *u kojoj je sve u redu*, lokalni neonacisti. Početkom dvadesetoga stoljeća, u predvečerje dva velika rata, čovječanstvo je živjelo opijeno uvjerenjem da smo punim plućima zakoračili na put razuma i znanosti s kojega nas nitko ne može izbaciti. Danas se pak lokalni ratovi smatraju tek *incidentima* koje treba držati pod kontrolom. Dok je trajala euforija rušenja Berlinskoga zida, pripremali su se ratovi u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu koje nitko nije shvaćao ozbiljno. Uz nepodnošljivu cijenu koja je za to plaćena, i danas traje čudneje kako su se oni uopće, *usred Europe*, mogli dogoditi. Turističke agencije, *on-line* razonoda i planetarne sportske igre uvjeravaju nas da živimo u najboljem od svih svjetova. Kada razmišljamo o problemima, od Istočnoga Timora, preko Iraka, do Srebrenice i natrag, ponašamo se, kako državnici, tako i obični ljudi, kao turisti na zimovanju, rekao bi Hans Magnus Enzensberger, koji priželjkujući toplije vrijeme lupkaju prstima po termometru ne bi li se živa podigla koji stupanj više. Puna usta građanskih prava i borba protiv terorizma danas su često alibi za nedostatak prave ideje i vodica za ispiranje loše savjesti.

Tu neodgovornu lakoću i prozračnost naše civilizacije sugerira na *Trgu heroja* i scenografija bez dekora Hansa Georga Schafera, sačinjena od svjetlećih šipki

nalik na unutrašnjost kakvog Internet-caffea. Dramaturginja Dunja Dragojević drastično je skratila tekst i očistila ga od svih *lokalizama*, želeći sugerirati da je ta *lako-lebdeća lijenost uma* danas očito univerzalan problem. Propitivanje smisla našega svakodnevnog života zamijenili su svijet zabave i samodopadnog glamura koji su moćniji nego ikad. Civilizacijski zaborav uselio se u samu svrhu našeg postojanja, pri čemu previdamo da je budućnost partija karata u kojoj – slabašni kakvi jesmo – ne poznajemo pravila. Evocirajući ono što je bilo, *Trg heroja* upozorava s dobrom dozom uvjerljivosti na ono što bi se tek moglo dogoditi.

Thomas Bernhard

